

Posudek oponenta

JUDr. et Mgr. Vendulka VALENTOVÁ

VÝVOJ PRÁVNÍ FORMY ŠKODOVÝCH ZÁVODŮ V PLZNI V LETECH 1859 - 1946

Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Studijní obor: Právní dějiny a římské právo

Praha, 2015, 216 s. + Přílohy

Kolegyně Vendulka Valentová ve studijním oboru Právní dějiny a římské právo předložila disertační práci, kterou věnovala problematice vývoje právní formy plzeňské Škodovky v letech 1859 až 1946. Volba termínu a quo je zřejmě dána přijetím živnostenského řádu (č. 227/1859 ř. z.), které se téměř kryje s přemístěním Waldsteinské železárny ze Sedlce do Plzně. Termín ad quem se zase odvíjí od faktického znárodnění podstatné části podniku po skončení druhé světové války podle dekretu prezidenta republiky č. 100/1945 Sb. Téma je velmi zajímavé, originální a k povaze tohoto typu kvalifikační práce i vhodně zvolené, neboť vývoj právní formy Škodových závodů v dlouhém období téměř sta let, kdy došlo k jejich velkému rozmachu, dosud nikdo soustavně neanalyzoval. Existuje sice řada publikací, zachycujících vývoj Škodových závodů, ale snad jedna jediná, která se více věnuje právním aspektům jejich organizace a fungování. Význam práce by ovšem ještě vynikl, kdyby autorka v úvodu podala přehled dosavadního zpracování historie Škodových zákonů.

Celá práce se v prvním plánu člení chronologicky, což je s ohledem na délku doby, kterou práce pokrývá, správná volba. Po Předmluvě a Úvodu následuje osm kapitol a závěr. Stručné první tři kapitoly autorka věnovala železárnám v Sedlci a jejich přemístění do Plzně v roce 1860, následnému etablování se v novém působišti a získání podniku Emilem Škodou (do roku 1898). Další kapitoly zachycují etapy let 1899 až 1919, 1919 až 1933, 1933 až 1939, 1939 a 1945 a konečně krátké období po druhé světové válce, kdy byla na podnik uvalena národní správa a kdy se připravovalo znárodnění. Za mezníky si – opět správně – v zásadě vybrala skutečnosti, které nejsou odvozeny od obecně politického vývoje, ale váží se k organizačním změnám ve vlastním podniku. Obsáhlejší čtvrtá a zejména pak pátá kapitola jsou dále vnitřně členěny v kombinaci chronologického a věcného hlediska.

K uspořádání zkoumané materie bych měl několik drobných připomínek:

- S ohledem na proporcionalitu mohly být první až třetí, případně druhá a třetí kapitola, spojeny v jednu, i když se v první z nich autorka obrací k období před rokem 1859, a je tedy – z části – jakýmsi historickým úvodem. Jak jsem již uvedl, tyto kapitoly jsou velmi stručné (druhá má pouhé dvě strany).
- V členění úvodních výkladů zcela zaniká mezník, který si autorka zvolila za výchozí bod svého zkoumání – rok 1859.
- Za dílčí mezníky si autorka vesměs zvolila významné události, kdy se měnila právní forma podniku, nebo došlo k významným organizačním změnám. Z tohoto se ovšem vymyká rok 1933, v němž ke změně právní formy Škodových závodů ani k zásadnějším organizačním změnám nedošlo. Snad jej autorka zvolila proto, že politická změna v sousedním Německu odstartovala výraznou konjunkturu pro zbrojní výrobu, nebo k tomu autorku vedlo přijetí kartelového zákona? Asi bych to ani nevzpomenul, kdyby autorčiny výklady tento mezník nepřekračovaly (viz níže).

- První kapitola je vymezena lety 1816 a 1869. Přitom však z textu není zřejmé, jaký význam v historii podniku, jehož prvopočátky autorka klade až do roku 1578, měl právě rok 1816. Takže čtenář musí zapátrat jinde než v této práci, aby zjistil, že v tomto roce Kristián Vincenc Waldstein-Wartenberg, kterému až do roku 1858 patřily železárny v Sedlci, zdědil panství Štáhlavy-Nebílovy po svém prastrýci Vojtěchu Prokopu Czerninovi z Chudenic.

- Leccos z toho, co mohlo a mělo být obsahem úvodních výkladů o „prehistorii“ Škodových zákonů, se čtenář dočte až v závěru, takže si tyto dvě části musí propojit.

K obsahu úvodních tří kapitol bych chtěl podotknout:

- Autorka v rámci druhé kapitoly (s. 18 až 19) v odkazech vyložila povahu komanditní společnosti a komanditní společnosti na akcie. Charakterizovat právní instituce, na které se při výkladu narazí, je nepochybně správné. Nicméně s ohledem na to, že jde o právněhistorickou práci, vidím místo pro tyto charakteristiky spíše přímo v textu než v odkazu. Zejména jsem však nenašel důvod, proč je tu výklad o komanditní společnosti na akcie, když v textu o tom, že by Škodovy závody získaly tuto podobu, není ani zmínka. A na druhé straně, proč není v práci charakterizována také akciová společnost, kterou Škodovy závody dlouho byly?

Čtvrtá kapitola sleduje vývoj Škodových závodů v letech 1899 až 1919. Tu už byly akciovou společností. Autorka popsala rozšíření podniku, jeho hospodaření a řízení (především ovšem v personální rovině). Zmínila se i o kartelových dohodách, do nichž Škodovy závody vstupovaly, včetně právní úpravy v koaličním zákoně (a s tím, že nad časové vymezení tu připomněla i právní úpravu včetně kartelového zákona z roku 1933). Trochu jako nevyužitou příležitost vidím jen stručné konstatování o přeměně na akciovou společnost (viz i výše) nebo o vojenské správě po vypuknutí první světové války.

Z jednotlivostí:

- Na s. 25 (s odvoláním na publikaci V. Krátkého) a na s. 26 (s odvoláním na archívní zdroj) se píše, že K. Škoda ve svých rukou k 1. květnu 1917 soustředil moc generálního ředitele i prezidenta správní rady. Konstatování ze s. 26 se však odvolává na zasedání správní rady z 1. května 1916, nikoliv z 1. května 1917 (SOA Plzeň, ASŠ Plzeň. SR. Protokol ze zasedání správní rady ze dne 1. 5. 1916). Předpokládám proto, že k uvedenému spojení došlo o rok dříve.

Pátá kapitola (*Léta 1919-1933 – Akciová společnost, dříve Škodovy závody v Plzni*) je – nejen svým rozsahem – těžištěm celé práce. Podle názvu se sice zaměřuje jen na období let 1919 až 1933, ale jsou tu vyloženy otázky přesahující tento rámec (občas jdoucí za rok 1933, někdy dokonce až do doby nacistické okupace, například právní předpisy vydané po roce 1933). V kapitole autorka sleduje adaptaci podniku na novou situaci po vzniku samostatného státu, vývoj vnitřní organizace a řízení Škodových závodů, jejich ekonomickou situaci a expanzi do zahraničí. Podrobně se věnuje také řešení sociálních otázek v podniku a důkladně interpretuje obsah některých právních předpisů, vážících se k sociální problematice.

Z jednotlivostí:

- Kouzlo nechtěného (s. 56): „Podle francouzské strany se tímto přístupem mělo zamezit případným pozdějším zmatkům, ke kterým by případně v zájmu chodu podniku mohlo dojít“. Tedy, v zájmu chodu podniku mohlo dojít ke zmatkům?

- Ke s. 61: Autorka ve výkladu o řídicích orgánech opominula klíčovou funkci generálního ředitele; navíc v odkazu ke jmenování K. Loewensteina předsedou správní rady v roce 1934 popisuje situaci spojenou s jeho jmenováním generálním ředitelem v roce 1923.

- V subkapitole 5.10.2.1 *Zaměstnanost* (s. 102 a násl.) se trochu nelogicky nejdříve píše o důsledcích hospodářské krize z 30. let a teprve pak se bez zjevného důvodu výklad vrací k ekonomickým problémům po vzniku republiky a k přijetí zákona o podpoře nezaměstnaných z roku 1918.
- Autorka v souvislosti s řešením problému nezaměstnanosti na s. 103 vzpomíná zákon o podpoře nezaměstnaných z roku 1918, ale vůbec neuvádí zákon č. 267/1921 Sb. z. a n., o státním příspěvku k podpoře nezaměstnaných, který do našeho zákonodárství uváděl gentský systém poskytování podpor v nezaměstnanosti. Ten by si její pozornost ovšem určitě zasloužil. Pak na s. 104 jen konstatuje: „*Od roku 1923 počet podporovaných stále vzrůstal. Tzv. gentský systém se ukázal jako nedostatečný.*“ K tomu jen podotýkám, že tento zákon nabyl účinnosti až v roce 1925.
- Nepřehledné jsou údaje o zaměstnanosti na s. 112 a násl.; pro příklad: podle textu na s. 112 „*v prosinci téhož roku dosáhl početní stav zaměstnanců Škodových závodů vůbec nejnižšího počtu – 8 950 dělníků*“, ale o odstavec dále se uvádí, že „*z celkového počtu 13 140 dělníků, které plzeňská Škodovka vedla ve své evidenci, bylo zaměstnáno jen 8 340 dělníků*“. Jaký tedy byl ten nejnižší počet?
- Autorka – celkem po zásluze – na s. 130 až 140 velmi podrobně vyložila zásadní zákon č. 221/1924 Sb. z. a n., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří, který rušil rakouskou právní úpravu; dokonce žádnému jinému právnímu předpisu se nedostalo tolik její pozornosti. Avšak při úvodním výčtu právních předpisů, upravujících nemocenské pojištění, jej zcela opomenula (zmínila jen jeho novelu).
- Autorka se „překlepla“ v čísle zákona č. 689/1920 Sb. z. a n., kterým se mění některá ustanovení zákonů o pojištění dělníků pro případ nemoci.
- Nerozumím tomu, proč je na s. 143 a násl. poměrně podrobně vyložen obsah zákona č. 221/1925 Sb. z. a n. o nemocenském pojištění veřejných zaměstnanců. Zaměstnanců Škodových závodů se přece netýkal.

Stručná šestá kapitola nejdříve zachycuje organizační opatření, jimiž se Škodovka vypořádávala s důsledky hospodářské krize a zároveň se snažila těžit ze zhoršování mezinárodní situace. Do jejího časového rámce ovšem spadají i problémy plynoucí z uzavření Mnichovské dohody, okleštění státního území a zásadní změny zahraničně politické orientace.

V další kapitole se autorka zaměřila na finanční i faktické ovládnutí Škodových závodů německými okupanty.

Krátkému období let 1945 až 1946 je věnována krátká poslední kapitola. Autorka zde popsala především zavedení národní správy a průběh následného znárodnění.

Už výklady o obsahu jednotlivých kapitol naznačují jistý metodický problém, pramenící z toho, že jde o práci právně-historickou. Autorka v ní věnovala velkou pozornost ekonomické stránce fungování Škodových závodů, včetně vlastnické struktury, v čemž se do značné míry věrně odráží celková ekonomická a politická situace v tom kterém období. To je správné, právně historické výklady nelze vytrhovat z kontextu celospolečenského vývoje. Naopak, měly by v něm být vždy pevně ukotvené. Nechci tedy autorce vytýkat, že se důkladně zajímala o ekonomický vývoj podniku či personálie, chybí mi jen větší propojení s právněhistorickými výklady: obojí jako by šlo vedle sebe, ne spolu (srovnej například kap. 5.9).

Autorka práci opatřila všemi potřebnými formálními náležitostmi, které ještě doplnila souborem příloh s tabulkami znázorňujícími organizaci podniku, vývoj jeho právní formy a přehledy koncernových společností a kapitálových účastí Škodových závodů. V seznamu

použité literatury a pramenů uvedla téměř sto titulů použité literatury různého charakteru a podrobně vypočítala použité články z dobového tisku, právní předpisy, archívní prameny převážně ze SOA Plzeň a také elektronické zdroje. Na své zdroje často a v zásadě vhodně odkazovala.

Přes dílčí výhrady doporučuji, aby po úspěšné obhajobě byla JUDr. et Mgr. Vendulce Valentové

udělena hodnost philosophiae doctor (PhD.)

V Brně, 29. 01. 2016

Ladislav Vojáček